

Helge S. Kvanvig om gudstjeneste og diakoni på «Diakoni '90»: **Diakonien kan igjen gi gudstjenesten kontakt med livet**

- Hvordan er den verden gudstjenesten fremstiller? Jeg spør ikke om ordenes faktiske innhold, jeg spør ikke om gudstjenestens teologiske intensjon eller leddenes historie. Slik innledet høgskolerektor Helge S. Kvanvig meget direkte og kritisk om gudstjeneste og diakoni på inspirasjonskonferansen «Diakoni '90». En fullsatt festsal på Diakonhjemmet huset diakoniens folk fra hele landet til et fellesarrangement mellom kirkerådet og Diakonhjemmet.

- Gudstjenesten etablerer en uhistorisk drømmeverden av åndelige selvfølgheter som folk forlenget har sluttet å motsi. Den bygger en livsforståelse på åndelige klisjeer. Den smører tykke lag med åndelig make-up over furete ansikter og åpne sår.

Med tema «Når maskene faller» tok Kvanvig fatt i den gudstjenesteopplevelse som gir seg når 1% av en drabantbybefolkning samles i kirken søndag formiddag. Det åndelige språk er blitt mer tildekkende enn avslørende, hevdet han.

- Gudstjenesten er blitt en åndelig pratemaskin hvor ordene flommer uten at noen egentlig tar dem alvorlig. Det finnes ingen steder der det er større inflasjon i dype sannheter enn i kirka, sa Kvanvig.

- Når gudstjenesten forkrøbles til åndelig teater, da er den troløs mot Jesus selv. For det er nettopp Jesu gjerning som den store diakon som avspeiles i gudstjenesten. Og er det noe som aldri må mistes av dem i kirken som bærer denne hederstittel, så er det denne siden ved gudstjenesten, sa Kvanvig med spesiell adresse til et drøyt tyvetalls diakoner i forsamlingen.

- Diakonien er nettopp den siden av menighetens virksomhet som kan gi gudstjenesten tilbake kontakten med livet. Den sanne gudstjenesten

gjenskaper Jesusfortellingen slik at sporene fra hans liv krysser sporene i våre.

Feiler på selve livet

- Når gudstjenesten diskuteres blir det ofte en diskusjon om formuleringer og former. Men det er ikke det avgjørende problem. Det viktigste spørsmål ligger ikke i de teologiske formuleringer, eller typen språk, hevdet Kvanvig. - Det er heller ikke avgjørende om vi retter gudstjenestene mot spesielle målgrupper - familier, ungdom, barn, eller om vi putter enda flere gode saker inn i gudstjenestene - misjon, u-land, diakoni, bibel-spredning. Det problem vi står overfor er at gudstjenestene feiler på selve livet. De fremstiller et avkortet velregissert liv. Livet virker sensurert før det slipper til. Hva enn grunnen må være så virker en vanlig norsk høymesse uhyggelig fjern fra et vanlig liv.

Når levd liv møter Gud

- Det dreier seg om livet, hele veien dreier det seg om vanlig levd liv. Når vi tenker gudstjeneste, må vi bort fra kampen om de riktige ordene. Vi må tenke gudstjenesten som episoder i et drama. Kan vi skape episoder av liv som er rike nok til å favne hele livets mangfold, i nederlagene, i lidelsen, i

Dr. theol. Helge S. Kvanvig er rektor ved Diakonhjemmets Høgskolesenter.

gleden, i troen, i bønner og solidariteten? Når disse episodene blir sammen i et drama hvor våre liv spilles ut i en intens dialog med livets innerste nerve, den hellige Gud, da skjer gudstjeneste, sa Kvanvig.

En annen verden

- Hvordan er den verden gudstjenesten fremstiller? Igjen, jeg betviler ikke at stoffet er ekte. Vi aner mye ekte backstage slit og fortvilelse og frontstage ekte idealer i ordene. Men hva gjør formen med dem? Hva skjer når menigheten leser syndsbejennelsen, synger kyrie, gloria, ber kollektbønnen, hører prekenen, ber kirkebønnen, og eventuelt deltar i nattverden. Jeg spør ikke om ordenes faktiske innhold, jeg spør ikke om gudstjenestens teologiske intensjon, jeg spør ikke om leddenes historie, eller hva folk opplevde for 20 eller 50 år siden. Hva skjer nå når ca. 1% av befolkningen i en drabantby

fremdeles samles til gudstjeneste om søndagen?, spurte Kvanvig.

- Det er vel neppe noen tvil, menigheten trer inn i et annet rom. Alt er så totalt forskjellig fra verden utenfor. I det øyeblikk en vanlig drabantbyboer kommer inn, trer han ut av denne verden. Det hjelper lite hva presten må ha av inkarnasjonsteologi, eller hva faglige liturgikere må mene om Kristi nærvær i vanlig vin og brød, eller hva mer finkulturelle personligheter må mene om det moderne menneskets sans for mystikk, - det er en annen, fremmed verden. Noen søker den av gammel vane, noen gjør det av oppriktig tro, noen tror og gjør det av plikt, en og annen av nysgjerrighet. De aller fleste søker den overhode ikke, og de blir stadig flere.

Religiøs forestilling

- Gudstjenesten kjører en slags religiøs forestilling med svak etterklang av et virkelig liv. Mange fornemmer ikke mer enn dette. Andre fornemmer mer, og det er her det problematiske kommer inn. Hvis gudstjenesten stjeler brokker og biter av virkelig liv, men lar dem fungere i rammen av en åndelig forestilling, da fungerer gudstjenesten lik de masseproduserte myter. Den etablerer en uhistorisk drømmeverden av åndelige selvfølgeligheter som folk for lengst har sluttet å motsi. Den bygger en livsforståelse på åndelige klisjeer. Den smører tykke lag med åndelige make-up over furete ansikter og åpne sår.

- Hvordan oppfatter vi som troende mennesker gudstjenestens språk? Hvis dette var ramme alvor, da var gudstjenesten det sanneste som fantes. Hvis dette var selve virkelighetens nerve, da var det gudstjenestelige språk det mest gjennomtrengende, avslørende språk. Når vi virkelig ønsket å si sannheten, skarpt og klart, da talte vi åndelig. Men det er jo ikke slik, sa Kvanvig.

Gud sluttet å gå på gudstjeneste

- Jevnlig lages statistikker over gudstjenestebesøk og holdninger til gudstjenestene. Hva mener folk om gudstjenestene? I Bibelen er man svært lite interessert i hva

gudstjenestedeltakerne måtte mene, man er mer interessert i hovedpersonen. Hva mener Gud om våre gudstjenester? Gleder det ham? Eller har han rett og slett sluttet å gå der?, spurte Kvanvig i fullt alvor og fortsatte:

- Spørsmålet virker sjokkerende, ja, for enkelte bortimot blasfemisk. Innenfor den bibelske fromhet er ikke spørsmålet blasfemisk. I slutten av september i året 542 f.Kr. sluttet Gud å være på gudstjenestene i tempelet i Jerusalem. Da hadde han fått nok. Vi leser om dette i Esekielboka, kap. 8-11. Det er en skremmende visjon om hvordan Herrens herlighet forlater tempelet. Denne dramatiske handling hadde en lang forhistorie som vi leser om i profetbøkene.

Gud gjør opprør i eget tempel

- Gjennom profeten roper han ut at han hater og forakter gudstjenestene (Am. 5, 21-24). Amos stiller seg opp utenfor landets hovedtempel i Betel og roper ut: «Kom til Betel og synd, til Gilgal og synd til gangs!» (Am. 4,4). Gudstjeneste er synd, det er blasfemi, sa Kvanvig og siterte fra Amos:

«Jeg så Herren stå ved alteret. Han sa: Slå til søylehodene så dørtersklene skjelver, og knus dem så de faller i hode på dem alle!» (Am. 9,1).

- Gud gjør opprør i sitt eget tempel. Under sin egen gudstjeneste river han ned tempelet i hode på sin menighet. Det er ikke akkurat mye pyntelig velregissert fromhet i en slik voldsom lidenskap. Gudstjeneste er alvor, det er kamp på liv og død.

Ta livet på alvor

- For Gud var gudstjenesten blitt en religiøs forestilling, fortsatte Kvanvig. - Den hadde to hensikter. Den ene var å nedbe enda mer velsignelse og rikdom, den andre var å vise fram sin fromhet. Gud hater religiøse forestillinger. De bommer på livet, de tar det ikke på alvor. Det er et religiøst på-lissom-spill med livet som illustrasjonsmateriale. Gud er livets Gud. Hans veldige kraft og kjærlige vilje dirrer i hver levende organisme. Tas ikke livet på alvor, da tas heller ikke Gud på alvor. Det dreier seg om noe

mer enn troen på en Gud som rir moralske prinsipper. Profetene er ute etter noe mer enn det vi ville kalle sosialetikk. Det er det virkelige, voldsomme livet, med dets utallige ofre som stenges ute fra gudstjenestene. Derfor er det dette livets Gud og ofrenes Gud som roper ut sin kvalme og avsky.

- Gudstjenesten kan aldri bli religiøst teater. Den kan aldri bli et sted hvor en spiller religiøse sannheter i symbolsk form, muligens oppspedd med bilder fra livet utenfor. Gudstjenesten kan aldri bli en imitasjon av noe annet. Hvis det kan ha noen mening å feire gudstjeneste, da må gudstjenesten være livets drama i seg selv, i fortettet form.

Maskene faller

Kvanvig henviste til Jesaja's sterke opplevelse i tempelet hvor han erkjente å være «en mann med urene lepper blant et folk med urene lepper», og Herrens engel rørte hans munn med et glødende kull. Han så brått sannheten om Gud, seg selv og sitt folk, og ble stående i en sterk kontrast til et blint folk. Hans syn dreide seg ifølge Kvanvig ikke om en annen mer åndelig virkelighet enn folkets, slik vi ofte leser det.

- Menneskets sanser er ikke skapt for å oppleve en annen virkelighet, men for å forstå gudsdimensjonen i denne virkelighet. Med våre øyne skal vi se Guds herlighet i verdens skjønnhet og Guds smerte i verdens lidelse; med våre ører skal vi høre Guds klage i denne verdens skrik og hans sang i denne verdens glede, med vårt hjerte, vår fornuft, skal vi gripe Guds plan i denne verdens vrimmel av planer. Slik ble Jesaja sendt på gudstjenesten midt blant et blindt folk. Og der hvor sann gudstjeneste finner sted, blir øyne og ører åpnet, og hjerter blir fulle av undring og forstand. Da faller maskene, fordi vi kommer i kontakt med han som former dypet i oss selv. Vi aner dybdene i livets drama. Vi aner sannheten om Gud, om oss selv, og om vårt folk, avsluttet Helge S. Kvanvig, rektor ved Diakonhjemmets Høgskolesenter. □